

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

• інформування споживачів про безпечність харчових продуктів, а також ризики, пов’язані з харчуванням і безпечністю харчових продуктів.

Висновки. Таким чином, при децентралізації управління продовольчою безпекою передбачається передача відповідальності за планування та реалізацію ресурсного забезпечення, розподілу й інших компонентів соціального управління від центральних органів державної влади до регіональних, місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, що дасть змогу оперативного реагування та ефективного використання усіх видів ресурсів для забезпечення усіх складових продовольчої безпеки на регіональному рівні.

1. Проект Закону України «Про органи самоорганізації населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
3. Стуканова И. Продовольственная безопасность / И. Стуканова // Стандарты и качество. – 2009. – № 3. – С. 24-25.

УДК 332.3

Герасимчук З. В., д.е.н., професор;

Крисак А. І., к.е.н., докторант;

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ОХОРОНИ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У даній статті у відповідності до розробленої методики досліджено динаміку зміни площ забудованих земель, окремі аспекти ефективності земельних відносин та здійснено їх нормалізацію завдяки розрахунку індивідуальних територіальних індексів. Інтегральна оцінка ефективності екологічного регулювання земельних відносин передбачає застосування критеріїв оцінки, таких як: рівень промислової

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

освоєності, рівень техногенної освоєності та рівень інфраструктурної облаштованості забудованих земель. Здійснена порівняльна оцінка та розглянута динаміка ефективності екологічного регулювання земельних відносин за 2000, 2008 та 2013 роки. Результати розрахунку інтегрального територіального індексу визначають рівень ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів. Проведено групування інтегрального міжгрупового територіального індексу за порівняно низьким, нижчим середнього рівня, вищим середнього рівня та порівняно високим інтервалами в розрізі регіонів України, що дасть можливість диференціювати заходи з екологічного регулювання земельних відносин у контексті охорони та відтворення земель населених пунктів у кожній групі регіонів.

Ключові слова: інтегральна оцінка, ефективність, екологічне регулювання, таксономічний аналіз, землі населених пунктів.

Herasymchuk Z., Krysak A.

PARTICULAR FEATURES OF EVALUATION OF LAND RELATIONS ECOLOGICAL REGULATION DURING LOCALITY LANDS PRESERVATION AND RECREATION IN ORDER TO PROVIDE THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

This article investigates the dynamic of built up lands areas, particular aspects of land relations efficiency, as well as its normalization thanks to the development of individual territorial indexes and according to the developed methods. The integral estimation of the ecological land relations regulation efficiency provides following criteria: level of the industrial development, level of the technogenic development, and level of the infrastructure development. The comparative estimation and the efficiency dynamic of the ecological regulation of land relations during 2000, 2008, and 2013 are provided by the author. Results of the integral territorial index calculation define the level of land relations regulation ecological efficiency concerning the locality lands. The integral interdisciplinary territorial index is grouped according to comparatively low, lower than the average, higher than the average, and comparatively high level of intervals in different regions of Ukraine, which allows to differentiate measures of land relations ecological regulation in the context of locality lands preservation and recreation in every group of regions.

Key words: integral evaluation, efficiency, ecological regulation, taxonomy analysis, locality lands.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

Герасимчук З. В., Крисак А. И.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ ПО ОХРАНЕ И ВОССОЗДАНИЮ ЗЕМЕЛЬ НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТОВ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В данной статье в соответствии с разработанной методикой исследованы динамика изменения площадей застроенных земель, отдельные аспекты эффективности земельных отношений и осуществлено их нормализацию благодаря расчету индивидуальных территориальных индексов. Интегральная оценка эффективности экологического регулирования земельных отношений предусматривает применение критериев оценки, таких как: уровень промышленной освоенности, уровень техногенной освоенности и уровень инфраструктурного обустройства застроенных земель. Осуществлена сравнительная оценка и рассмотрена динамика эффективности экологического регулирования земельных отношений за 2000, 2008 и 2013 годы. Результаты расчета интегрального территориального индекса определяют уровень эффективности экологического регулирования земельных отношений по охране и воссозданию земель населенных пунктов. Проведено группировка интегрального межгруппового территориального индекса по сравнительно низкому, ниже среднего уровня, выше среднего уровня и сравнительно высокому интервалами в разрезе регионов Украины, что позволит дифференцировать меры по экологическому регулированию земельных отношений в контексте охраны и воссозданию земель населенных пунктов в каждой группе регионов.

Ключевые слова: интегральная оценка, эффективность, экологическое регулирование, таксономический анализ, земли населенных пунктов.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Системні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві впливають не лише на людину, але і на навколишнє середовище. Сучасне використання земельних ресурсів характеризується споживацьким відношенням до них, що призводить до втрати корисних властивостей та деградації земельно-ресурсного потенціалу, а це створює в умовах переходу до сталого розвитку негативні тенденції в соціально-економічних, політичних, екологічних, та суспільних процесів, які відбуваються в державі. Тому вирішення проблем охорони та відтворення земель є актуальним завданням у сфері регулювання земельних відносин.

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемі вивчення регулювання земельних відносин в Україні приділяли увагу ряд вчених, таких як Д. Бабміндра, Б. Буркинський, В. Будзяк, Б. Данилишин, А. Лисецький, А. Мартин, В. Міщенко, С. Харічков, М. Хвесик, М. Федоров, та ін. Методичні основи грошової оцінки земель розглянуто у працях Ю. Дехтятенка М. Лихогруда, Ю. Манцевича, Ю. Палехи та ін. Питанням забезпечення розвитку міських населених пунктів присвячені наукові дослідження З. Герасимчук, О. Карлової, А. Мельника та багатьох ін. Особливий наголос у їхніх працях робиться на соціально-економічних аспектах розвитку міських населених пунктів, що потребує більш глибокого розгляду цілого ряду екологічних проблем щодо охорони та відтворення земель як міських, так і селищних та сільських населених пунктів, а також здійснення аналітичних досліджень регулювання земельних відносин для забезпечення їх сталого розвитку.

Цілі статті. Вивчити особливості та провести оцінку екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів для забезпечення сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Світова спільнота нині пропонує курс на сталий розвиток, який підтримується та втілюється у документах ООН, адже зростає потреба у здійсненні заходів, спрямованих на протидію деградації навколишнього природного середовища. Сфера охорони та відтворення земельних ресурсів напряму відноситься до реалізації цих завдань, адже сталий розвиток полягає у визначенні і дотриманні балансу між соціально-економічним розвитком та необхідністю збереження оточуючого природного середовища.

Засади сталого розвитку у сфері землеохорони та землевідтворення, вимагають використання дієвих інструментів регулювання земельних відносин, які можливо буде реалізувати завдяки належному розумінню дій, що відбуватимуться на усіх рівнях системи регулювання. У попередніх дослідженнях проведена оцінка фінансово-економічного регулювання земельних відносин щодо використання земель населених пунктів для

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор З. В. Герасимчук– Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

забезпечення сталого розвитку, яка відображає економічну складову регулювання земельних відносин.

Особливістю екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів для забезпечення сталого розвитку є дотримання принципу відтворення, що відображається у покращенні ландшафтного різноманіття природного земельного ресурсу, створенні належних умов для проживання та суспільної діяльності на прибудинкових територіях, підтриманні науково-обґрунтований просторовий розвиток територій (багатоярусні зони історико-культурного відпочинку та місця оздоровлення), забезпеченні переробки продуктів життєдіяльності на основі маловідходних і безвідходних технологій.

Спостерігаючи за динамікою змін площі забудованих земель у межах населених пунктів за період 2000–2015 рр., бачимо, що у 2015 році в порівнянні 2000 роком їх кількість збільшилася на 94,2 тис.га, зокрема у 2008 році в порівнянні із 2000 роком на 20,4 тис.га, а в 2013 році на 66 тис.га в порівнянні з 2008 роком, та в 2015 році на 7,8 тис.га в порівнянні з 2013 роком, що свідчить про зростання ролі міських агломерацій і поступове розширення земель населених пунктів для проживання населення, місць прикладення праці, комерційних та промислових об’єктів та посилення антропогенного навантаження практично у всіх регіонах України (табл.1), і, одночасно, необхідності впорядкування земельних відносин, пов’язаних із зміною функціонального призначення та новими вимогами до використання даних земель.

Таблиця 1

Площа забудованих земель у розрізі регіонів України, тис. га

	Регіон	2000	2008	2013	2015	Відхилення (2015 і 2000 рік), +/-	Відхилення (2015 і 2000 рік), %
1	АР Крим	101,6	107,6	113,6	113,6	12	10,56
2	Вінницька	105,2	106,3	107,6	107,7	2,5	2,32
3	Волинська	57,0	57,5	60,1	60,7	3,7	6,10
4	Дніпропетровська	193,0	191,5	194,2	194,6	1,6	0,82
5	Донецька	194,8	197,4	199,6	200,0	5,2	2,60
6	Житомирська	89,1	89,4	88,8	89,0	-0,1	-0,11
7	Закарпатська	43,4	44,9	47,5	48,0	4,6	9,58
8	Запорізька	91,0	92,2	95,5	95,9	4,9	5,11
9	Івано- Франківська	59,3	60,6	63,1	63,5	4,2	6,61
10	Київська	113,5	119,3	127,5	127,5	14	10,98
11	Кіровоградська	89,3	87,8	89,1	89,5	0,2	0,22
12	Луганська	131,5	128,1	128,3	128,3	-3,2	-2,49
13	Львівська	108,7	109,5	113,6	114,9	6,2	5,40
14	Миколаївська	96,0	96,8	98,7	98,9	2,9	2,93
15	Одеська	127,6	127,9	130,8	131,0	3,4	2,60
16	Полтавська	112,4	114,7	119,1	119,2	6,8	5,70
17	Рівненська	55,4	54,2	58,0	58,9	3,5	5,94
18	Сумська	83,8	83,1	84,5	84,6	0,8	0,95
19	Тернопільська	62,1	61,7	63,5	63,6	1,5	2,36
20	Харківська	118,3	120,6	123,9	124,6	6,3	5,06
21	Херсонська	69,8	70,7	73,8	74,1	4,3	5,80
22	Хмельницька	86,2	84,5	84,9	85,0	-1,2	-1,41
23	Черкаська	78,3	82,9	84,4	84,4	6,1	7,23
24	Чернівецька	38,7	38,2	39,9	40,1	1,4	3,49
25	Чернігівська	100,8	99,9	99,9	100,1	-0,7	-0,70
26	АР Крим	33,9	34,7	36,9	36,9	3	8,13
27	Вінницька	15,5	14,6	15,8	15,8	0,3	1,90
	Україна	2456,2	2476,6	2542,6	2550,4	94,2	3,69

* Джерело: розроблено автором на основі аналізу даних форми б-зем Держгеокадастру України [7]

Разом з тим, зростаючий тренд забезпеченості землями даної категорії (рис.1) сприяє збільшенню можливостей для покращення ландшафтного різноманіття природного земельного ресурсу.

Рис. 1. Динаміка площі забудованих земель та їх частки в загальній структурі земельних ресурсів України (за даними форми б-зем Держгеокадастру України)

У відповідності до розробленої методики оцінки ефективності регулювання земельних відносин на основі таксономічного аналізу проведемо оцінку ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів.

Рівень земельних відносин значною мірою залежить від екологічності землегосподарських систем, які сформувалися на базі охорони та відтворення земель населених пунктів. Саме землі населених пунктів відзначаються найвищим рівнем техногенного та антропогенного навантаження у зв'язку з тим, що саме в населених пунктах концентруються основні промислові об'єкти. Для адекватного відображення техногенного та антропогенного впливу, які визначають екологічну складову земельних відносин, розглянемо рівень промислової освоєності, техногенної освоєності та інфраструктурної облаштованості забудованих земель (усі вони є показниками-дестимуляторами, див. табл.2).

Таблиця 2

Показники оцінки земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів

Показники	Формула розрахунку показника
Рівень промислової освоєності земель, Рпром	$Р_{пр.о.} = \frac{Р_{пр.ом}}{Пз}, де$ Рпр.ом – Площа земель промисловості; Пз – Площа забудованих земель
Рівень техногенної освоєності земель, Рт.о.	$Р_{т.о.} = \frac{Пв.розр.}{Пз}, де$ Пв.розр. – Площа земель під відкритими розробками, кар’єрами, шахтами, відповідними спорудами; Пз – Площа забудованих земель
Рівень інфраструктурної облаштованості земель, Рінф.	$Р_{інф.} = \frac{Пінфр.}{Пз}, де$ площа земель, які використовуються для технічної інфраструктури, Пінф. Площа забудованих земель, Пз

* Джерело: складено автором

Нормалізація даних показників відбувалася шляхом розрахунку індивідуальних територіальних індексів. Щоб забезпечити репрезентативність переважної більшості показників, врахувати часові коливання в системі екологічного регулювання земельних відносин, ідентифікувати наслідки окремих етапів земельної реформи використаємо показники 2000, 2008 та 2013 років (табл.3) та результати розрахунків зведемо у таблиці 4.

Аналіз даних у таблиці 3 показав, що у 2000 році порівняно високий рівень промислової освоєності земель спостерігався в АР Крим, Волинській, Закарпатській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Вищий середнього рівень мав місце у Вінницькій, Запорізькій, Рівненській, Херсонській та Хмельницькій областях. Порівняно низький рівень промислової освоєності земель мав місце у Дніпропетровській та Донецькій областях. Така ситуація пов’язана з тим, що на території цих регіонів має місце значна площа забудованих земель взагальній структурі земельного фонду, що й зумовило низький рівень промислової освоєності, крім того, цей показник є дестимулятором.

Таблиця 3

Система показників оцінки ефективності екологічного регулювання земельних відносин *

Регіони	Значення показників								
	Рівень промислової освоєності земель			Рівень техногенної освоєності земель			Рівень інфраструктурної облаштованості земель		
	2000 рік	2008 рік	2013 рік	2000 рік	2008 рік	2013 рік	2000 рік	2008 рік	2013 рік
АР Крим	5,807	4,740	4,754	4,823	4,647	4,489	1,969	2,323	4,754
Вінницька	7,795	7,056	7,249	2,947	2,869	2,788	1,521	1,881	2,138
Волинська	6,316	5,391	5,324	10,175	10,261	9,983	1,930	1,565	1,664
Дніпропетровська	15,959	14,883	14,418	17,306	18,094	18,486	3,368	4,282	4,377
Донецька	15,246	15,046	14,729	12,577	12,513	12,475	3,285	3,597	3,607
Житомирська	6,734	6,488	6,757	9,540	10,067	10,698	1,235	1,342	1,689
Закарпатська	6,221	5,791	5,263	2,074	1,670	1,263	1,152	1,114	1,684
Запорізька	7,582	8,026	8,168	1,648	1,952	2,199	4,286	5,315	4,293
Івано-Франківська	11,467	10,561	10,143	4,216	4,290	4,279	3,710	3,795	3,011
Київська	9,339	8,969	9,647	2,643	2,473	2,275	2,555	2,096	2,196
Кіровоградська	12,318	11,503	11,672	5,375	5,410	5,275	5,487	5,581	4,938
Луганська	12,471	11,163	11,068	8,213	8,665	8,885	2,129	2,498	2,728
Львівська	10,488	9,315	8,803	12,236	11,598	10,651	2,392	2,648	2,553
Миколаївська	5,208	4,855	5,167	3,125	3,151	3,141	1,771	1,756	2,026
Одеська	4,545	4,848	4,969	1,803	1,837	1,835	0,940	0,938	1,300
Полтавська	10,142	9,590	9,740	4,715	4,882	4,954	1,246	1,569	1,847
Рівненська	8,484	8,303	8,103	8,664	6,827	4,483	2,347	2,030	2,069
Сумська	11,217	10,710	10,178	3,222	3,249	3,195	1,313	1,564	1,657
Тернопільська	5,475	5,024	5,039	5,314	4,376	3,307	1,932	1,945	2,047
Харківська	11,074	10,531	9,685	1,522	1,658	1,776	3,043	3,151	3,551
Херсонська	8,596	6,223	5,962	1,433	1,485	1,491	2,579	3,395	6,640
Хмельницька	8,121	7,219	6,832	3,248	3,373	3,416	2,668	1,420	1,767
Черкаська	9,195	7,961	7,938	2,937	2,835	2,844	3,704	3,739	3,673
Чернівецька	5,426	4,974	5,013	0,775	0,916	1,003	1,292	1,309	1,504
Чернігівська	4,464	4,505	4,404	5,655	5,606	5,506	1,190	1,301	1,502
Середнє значення	8,788	8,147	8,041	5,447	5,388	5,228	2,3617	2,486	2,769

* Джерело: розроблено автором на основі аналізу [7]

Таблиця 4

Індекси ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів *

Регіони	Індивідуальні територіальні індекси									Інтегральний територіальний індекс		
	Рівень промислової освоєності земель			Рівень техногенної освоєності земель			Рівень інфраструктурної облаштованості земель					
	2000 р.	2008 р.	2013 р.	2000 р.	2008 р.	2013 р.	2000 р.	2008 р.	2013 р.	2000 р.	2008 р.	2013 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
АР Крим	1,513	1,719	1,692	1,130	1,160	1,164	0,834	0,935	1,717	1,141	1,248	1,511
Вінницька	1,127	1,155	1,109	1,849	1,878	1,875	0,644	0,757	0,772	1,152	1,217	1,207
Волинська	1,391	1,511	1,510	0,535	0,525	0,524	0,817	0,630	0,601	0,883	0,841	0,829
Дніпропетровська	0,551	0,547	0,558	0,315	0,298	0,283	1,426	1,722	1,581	0,704	0,762	0,728
Донецька	0,576	0,541	0,546	0,433	0,431	0,419	1,391	1,447	1,303	0,755	0,754	0,716
Житомирська	1,305	1,256	1,190	0,571	0,535	0,489	0,523	0,540	0,610	0,767	0,747	0,738
Закарпатська	1,413	1,407	1,528	2,627	3,226	4,139	0,488	0,448	0,608	1,352	1,451	1,754
Запорізька	1,159	1,015	0,985	3,305	2,760	2,377	1,815	2,138	1,551	1,969	1,875	1,576
Івано-Франківська	0,766	0,771	0,793	1,292	1,256	1,222	1,571	1,527	1,088	1,183	1,161	1,026
Київська	0,941	0,908	0,834	2,061	2,179	2,298	1,082	0,843	0,793	1,313	1,236	1,213
Кіровоградська	0,713	0,708	0,689	1,013	0,996	0,991	2,323	2,245	1,784	1,255	1,228	1,108
Луганська	0,705	0,730	0,727	0,663	0,622	0,588	0,902	1,005	0,985	0,753	0,778	0,759
Львівська	0,838	0,875	0,913	0,445	0,465	0,491	1,013	1,065	0,922	0,749	0,783	0,763
Миколаївська	1,687	1,678	1,556	1,743	1,710	1,664	0,750	0,706	0,732	1,345	1,314	1,276
Одеська	1,933	1,681	1,618	3,022	2,933	2,849	0,398	0,377	0,469	1,546	1,440	1,456
Полтавська	0,866	0,850	0,826	1,155	1,104	1,055	0,527	0,631	0,667	0,832	0,851	0,843
Рівненська	1,036	0,981	0,992	0,629	0,789	1,166	0,994	0,816	0,747	0,877	0,860	0,961
Сумська	0,783	0,761	0,790	1,691	1,658	1,636	0,556	0,629	0,598	0,954	0,968	0,961
Тернопільська	1,605	1,622	1,596	1,025	1,231	1,581	0,818	0,782	0,739	1,125	1,185	1,267
Харківська	0,794	0,774	0,830	3,580	3,249	2,944	1,289	1,267	1,283	1,659	1,576	1,545
Херсонська	1,022	1,309	1,349	3,802	3,628	3,507	1,092	1,365	2,398	1,729	1,935	2,301
Хмельницька	1,082	1,129	1,177	1,677	1,598	1,530	1,130	0,571	0,638	1,281	1,056	1,082
Черкаська	0,956	1,023	1,013	1,854	1,901	1,838	1,568	1,504	1,327	1,429	1,449	1,369

Продовження таблиці 4

1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	
Чернівецька	1,619	1,638	1,604	7,027	215	0,547	0,526	0,543	2,192	2,026	1,923	
Чернігівська	1,968	1,809	1,826	0,963	0,961	0,950	0,504	0,523	0,542	1,062	1,032	1,041
Середнє значення	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Стандартне відхилення індексів від середнього за 2000 рік (σ) =											0,388	
Рівень ефективності у 2000 році:												
1 інтервал:			I <	0,612	порівняно низький							
2 інтервал:	0,612		≤ I <	1	нижчий середнього рівня							
3 інтервал:	1		≤ I <	1,388	вищий середнього рівня							
4 інтервал:			I ≥	1,388	порівняно високий							
Стандартне відхилення індексів від середнього за 2008 рік (σ) =											0,371	
Рівень ефективності у 2008р:												
1 інтервал:			I <	0,629	порівняно низький							
2 інтервал:	0,629		≤ I <	1	нижчий середнього рівня							
3 інтервал:	1		≤ I <	1,371	вищий середнього рівня							
4 інтервал:			I ≥	1,371	порівняно високий							
Стандартне відхилення індексів від середнього за 2013 рік (σ) =											0,401	
Рівень ефективності у 2013 році:												
1 інтервал:			I <	0,599	порівняно низький							
2 інтервал:	0,599		≤ I <	1	нижчий середнього рівня							
3 інтервал:	1		≤ I <	1,401	вищий середнього рівня							
4 інтервал:			I ≥	1,401	порівняно високий							

** Джерело: розроблено автором*

У 2000 році порівняно високий рівень техногенної освоєності земель спостерігався у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій областях. Така ситуація зумовлена тим, що в цій групі регіонів має місце наявність значної кількості об'єктів незавершеного будівництва та інших техногенно небезпечних об'єктів. Порівняно низький рівень техногенної освоєності земель спостерігається у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Львівській областях.

Порівняно високий рівень інфраструктурної облаштованості земель у 2000 році спостерігається у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Черкаській областях. Вищий середнього рівень спостерігається у Київській, Львівській, Харківській, Херсонській та Хмельницькій областях. Порівняно низький рівень інфраструктурної облаштованості земель у 2000 році мав місце у Житомирській, Закарпатській, Одеській, Полтавській, Сумській, Чернівецькій та Чернігівській областях, тобто, у прикордонних областях.

У 2008 році рівень промислової освоєності мав порівняно високий рівень в АР Крим, Волинській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Порівняно низький рівень даного показника спостерігався у Дніпропетровській, Донецькій областях. Рівень техногенної освоєності земель у 2008 році був порівняно високим у Вінницькій, Закарпатській, Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській та Чернівецькій областях. Порівняно низький рівень техногенної освоєності земель спостерігався у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Львівській областях.

У 2008 році порівняно високий рівень інфраструктурної облаштованості земель спостерігався у Дніпропетровській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Черкаській областях. Порівняно низький рівень даного показника мав місце у Житомирській, Закарпатській, Одеській, Хмельницькій та Чернігівській областях.

У 2013 році у переважній більшості регіонів спостерігалася картина аналогічної ситуації, яка була у 2000 та 2008 роках. Зокрема, порівняно високий рівень промислової освоєності земель спостерігався а АР Крим, Волинській, Закарпатській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Порівняно низький рівень даного показника спостерігався у Дніпропетровській, Донецькій областях. Рівень техногенної освоєності земель у 2013 році мав найвище значення у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій областях. Порівняно низький рівень даного показника спостерігався у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Луганській, Львівській областях. У 2013 році порівняно високий рівень інфраструктурної облаштованості земель спостерігався у АР Крим, Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Херсонській областях. Порівняно низький рівень інфраструктурної облаштованості мав місце у Одеській, Сумській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

На основі індивідуальних територіальних індексів були розраховані інтегральні територіальні індекси.

Інтегральний територіальний індекс екологічного регулювання землегосподарських систем у частині охорони та відтворення земель населених пунктів у 2000 році мав порівняно високий рівень у Запорізькій, Одеській, Харківській, Херсонській, Черкаській та Чернівецькій областях. Саме в цих регіонах забезпечувалося найкраще співвідношення трьох показників у межах критерію екологічності земель: тобто, висока промислова освоєність, низький рівень техногенної освоєності земель та підвищений рівень інфраструктурної облаштованості. Нижчий середнього інтегральний територіальний індекс спостерігався у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Луганській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Сумській областях.

Інтегральний територіальний індекс у 2008 році мав порівняно високий рівень у Закарпатській, Запорізькій, Одеській,

Харківській, Херсонській, Черкаській та Чернівецькій областях. В цілому в 2008 році спостерігалася значна дисперсія у величині рівнів промислової освоєності земель, техногенної освоєності земель та інфраструктурної облаштованості земель. Це свідчить про значну територіальну диференціацію в рівнях техногенної, промислової та інфраструктурної освоєності забудованих земель, що вимагає перегляду пріоритетів планування розвитку територій у контексті забезпечення прийняттого рівня їх урбанізованості та науково обґрунтованого просторового розміщення.

Порівняно високий інтегральний територіальний індекс екологічного регулювання землегосподарських систем у частині охорони та відтворення земель населених пунктів спостерігався у АР Крим, Закарпатській, Запорізькій, Одеській, Харківській, Херсонській та Чернівецькій областях. Нижчий середнього рівень інтегрального територіального індексу у Дніпропетровській та Донецькій областях, свідчить про те, що земле господарські системи, які сформувався на базі охорони та відтворення земель населених пунктів не є стійкими, що потребує відповідної політики просторового розвитку найбільш урбанізованих територій.

На основі усереднення інтегральних групових територіальних індексів за 2000, 2008 та 2013 роки, які відображають екологічне регулювання землегосподарських систем у частині охорони та відтворення земель населених пунктів, булорозраховано інтегральний міжгруповий територіальний індекс (табл.5). Найвище значення даного показника спостерігається у Закарпатській, Запорізькій, Одеській, Херсонській, Черкаській та Чернівецькій областях. Тобто, в цих регіонах землегосподарські системи, які сформувалися на основі охорони та відтворення земель населених пунктів є найбільш стійкими.

Таблиця 5

Інтегральні групові та міжгруповий територіальний індекс ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів *

Регіони	Інтегральні групові територіальні індекси			Інтегральний міжгруповий територіальний індекс
	2000	2008	2013	
АР Крим	1,141	1,248	1,511	1,295
Вінницька	1,152	1,217	1,207	1,192
Волинська	0,883	0,841	0,829	0,851
Дніпропетровська	0,704	0,762	0,728	0,731
Донецька	0,755	0,754	0,716	0,741
Житомирська	0,767	0,747	0,738	0,751
Закарпатська	1,352	1,451	1,754	1,514
Запорізька	1,969	1,875	1,576	1,802
Івано-Франківська	1,183	1,161	1,026	1,122
Київська	1,313	1,236	1,213	1,254
Кіровоградська	1,255	1,228	1,108	1,196
Луганська	0,753	0,778	0,759	0,764
Львівська	0,749	0,783	0,763	0,765
Миколаївська	1,345	1,314	1,276	1,312
Одеська	1,546	1,440	1,456	1,480
Полтавська	0,832	0,851	0,843	0,842
Рівненська	0,877	0,860	0,961	0,899
Сумська	0,954	0,968	0,961	0,961
Тернопільська	1,125	1,185	1,267	1,191
Харківська	1,659	1,576	1,545	1,593
Херсонська	1,729	1,935	2,301	1,979
Хмельницька	1,281	1,056	1,082	1,137
Черкаська	1,429	1,449	1,369	1,416
Чернівецька	2,192	2,026	1,923	2,045
Чернігівська	1,062	1,032	1,041	1,045
Середнє значення	1,000	1,000	1,000	1,000
Стандартне відхилення інтегральних групових територіальних індексів від середнього (σ) =				0,376
Рівень ефективності екологічного регулювання:				
I інтервал	0	$I <$	0,624	Порівняно низький
II інтервал	0,624	$\leq I <$	1	Нижчий середнього рівня
III інтервал	1	$\leq I <$	1,376	Вищий середнього рівня
IV інтервал	∞	$> I \geq$	1,376	Порівняно високий

* Джерело: розроблено автором.

На основі проведених розрахунків здійснимо групування областей України за рівнем ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів (табл. 6).

Таблиця 6

Групування областей України
за рівнем ефективності екологічного регулювання земельних
відносин у контексті охорони та відтворення земель

Критерій оцінки	Рівень ефективності регулювання земельних відносин			
	Порівняно високий	Вищий від середнього	Нижчий від середнього	Порівняно низький
Екологічна ефективність земгосподарських систем щодо охорони та відтворення земель	Закарпатська, Запорізька, Одеська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька	АР Крим, Вінницька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська	Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська	
Регіони	7 (28%)	9 (36%)	9 (36%)	

** Джерело: розроблено автором*

За результатами інтегральної порівняльної оцінки відносно високий рівень ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо земель населених пунктів спостерігається в Закарпатській, Запорізькій, Одеській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій областях. У цій групі за названим показником виділяється Чернівецька область, яка має сприятливі передумови для застосування «зелених» технологій, на відміну від інших регіонів. Це пов'язано з тим, що у регіоні, де стимулюючі показники мають найвищий рівень техногенної освоєності земель, порівняно високий рівень промислової освоєності земель, та порівняно низький рівень інфраструктурної облаштованості земель.

За інтегральним територіальним індексом ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земель населених пунктів до групи з вищим від середнього рівня входять 9 із 25 регіонів (АР Крим, Вінницька,

Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська області), і, завдяки високому рівню техногенної освоєності земель, достатніх коефіцієнтів рівня промислової освоєності земель, та рівня інфраструктурної облаштованості земель, регіони демонструють досить високий рівень ефективності екологічного регулювання земельних відносин.

Нижчий від середнього рівень ефективності екологічного регулювання спостерігається в таких областях: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Луганська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська. Це пояснюється тим, що у 36 % регіонів хоча й відзначається доволі низький рівень техногенної освоєності земель, достатній рівень промислової освоєності земель, та прийнятний рівень інфраструктурної облаштованості земель. Ураховуючи наявні передумови для зростання рівня ефективності екологічного регулювання земельних відносин, в областях, що віднесені до даної групи, можна досягти значно кращих результатів щодо охорони та відтворення земельноресурсного потенціалу, його екологічного регулювання, шляхом активізації ресурсощадного та ресурсозберігаючого підприємництва, стимулювання фінансово-кредитних інструментів сек'юритизації земельних відносин, які сприятимуть збільшенню природоохоронних ініціатив щодо земель населених пунктів та зменшення антропогенного навантаження на агломераційний сектор.

Порівняно низький рівень ефективності екологічного регулювання земельних відносин щодо земель населених пунктів не спостерігається у жодному з регіонів, що для дестимулюючих показників характеризується незадовільним рівнем ефективності екологічного регулювання земельних відносин.

Висновки. Узагальнюючи результати оцінки ефективності екологічного регулювання земельних відносин можна зробити висновки про те, що в багатолісних регіонах, де нижчий від середнього рівень ефективності, недостатньо уваги приділяється заходам щодо охорони та відтворення земельних ресурсів. Вважаємо, що у вітчизняну практику необхідно імплементувати європейський досвід стимулювання землекористувачів для

запровадження заходів з підтримання природного стану, здійснення землеохоронних та землевідновлювальних робіт, завдяки яким формуватимуться екологічнобезпечні земельні відносини. В плані охорони та відтворення земельних ресурсів земельні відносини відображають неефективне використання земельних ресурсів внаслідок великої кількості промислових та інфраструктурних об’єктів у центральних та східних регіонах, що потребує планування просторового розвитку територій для забезпечення політики сталого розвитку з науково-обґрунтованими екологічними нормативами. Тобто, в зв’язку із недосконалим станом екологічної складової земельних відносин для досягнення сталості, необхідно здійснювати їх регулювання щодо покращення екологічності землегосподарських систем.

1. Данилишин Б.М. Економіка природокористування : підручник для аспірантів науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян ; М-во освіти і науки України, Нац. Академія Наук України, Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : Кондор, 2010. – 464с.
2. Єрмоленко В. М. Правове забезпечення охорони та раціонального використання земельних ресурсів: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Єрмоленко, В. І. Курило, Т. С. Кирилук / В. І. Курило – К.: Магістр – XXI ст., 2007. – 248 с.
3. Інституціональні засади та інструментарії збалансованого природокористування / Під ред. д.е.н., професора С. К. Харічкова // ІПРЕЕД НАН України. – Одеса: ІПРЕЕД, 2010. – 484 с. –С.223–225.
4. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: навчальний посібник / Ю. Ф. Дехтяренко, М. Г. Лихогруд, Ю. М. Манцевич, Ю. М. Палеха – К. : Профі, 2007. – 624 с.
5. Проект Закону України Про Концепцію переходу України до сталого розвитку / [Електронний ресурс]– [<http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/92.htm>]
6. Статистичний збірник «Україна» 2014 рік.–[Електронний ресурс]– [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/pub11_u.htm]
7. Хвесик М. А. Комплексна економічна оцінка природних ресурсів : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 206 с.